

8. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 1: А–Г. 2004. 672с.
9. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 6: Т–Я. 2004. 768с.

Омельчук Василь Андрійович,
професор кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності
Західноукраїнського національного
університету доктор юридичних наук,
професор

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПІДГРУНТЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: СТАНДАРТИ НАТО, АСАГUIS У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Той факт, що саме кафедра конституційного права НАВС є організатором цього актуального, знакового і необхідного на сьогодні заходу, темою якого є євроатлантична інтеграція України в умовах збройної агресії, зобов'язує мене, як науковця, а в минулому як практика сфери забезпечення державної безпеки, предметом теоретичних і прикладних інтересів якого є реалізація прав людини, у своїй доповіді звернутись передусім до конституційних основ євроатлантичної спрямованості нашої держави і суспільства. Відомо, що визначальну роль у цьому відіграв Закон України Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) 2019 року [1].

За зміненими нормам Конституції України незворотність європейського та євроатлантичного курсу зафіксована у преамбулі. Визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору зафіксовано у ст. 85 Основного Закону України, де зазначені повноваження Верховної Ради України. У статті 102 зафіксована роль Президента України, як гаранта реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. А у статті 116 констатується про те, що Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [2]. Із цих питань у авторитетному новітньому виданні Науково-практичного коментаря Конституції України 2024 року провідні науковці-правники по різному розглядають ці норми. Так, М.І. Коцюбра у коментуванні преамбули, констатує наявність змін у текст Конституції, у переліку законів вказує на наявність зазначений Закону 2019 року, але не акцентує увагу на його значимість. Л.Р. Наливайко у коментуванні цих

змін підкреслює актуальність саме цих повноважень українського парламенту. С.В. Ківалов щодо ролі Президента України, як гаранта реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, підкреслює, що ці зміни як і інші були попередньо схвалені Конституційним Судом України. А Д.В. Лученко при розгляді компетенції Кабінету Міністрів України зазначає, що це «... доповнення тексту Основного Закону п.11 можна вважати позитивним рішенням в аспекті нормативного визначення провідної мети держави на міжнародній арені, проте слід констатувати, що письмове закріплення стратегічного курсу на членство в міжнародних і наднаціональних організаціях не є реальним кроком до такого статусу. Крім того залишається дискусійним питання про те чи варто закріплювати на рівні Основного Закону Стратегічний курс держави на набуття членства у будь-яких договірних утвореннях, які можуть мати тимчасовий характер у вимірах багатовікової історії державності» [3, с. 13-16; 608-609; 712; 789-791] .

Разом з тим важливо зазначити, що євроатлантична орієнтація і конкретні заходи української держави були і раніше, ще до внесення зазначених змін у Конституцію України і власне й до прийняття самої Конституції. Так, відомо, що відносини між Україною й Організацією Північноатлантичного договору почалися 1992 року. У подальшому у 2008 році Україна подала заявку на отримання Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) [4]. Наступними важливими нормативно-правовими актами співробітництва України і НАТО стали Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору, яка була прийнята у 1997 році [5], Указ Президента України «Про Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року», прийнятий у 2004 році [6]. На Брюссельському саміті в червні 2021 року лідери НАТО підтвердили рішення, ухвалене на саміті в Бухаресті 2008 року, про те, що Грузія й Україна стануть членами Альянсу з Планом дій щодо членства (ПДЧ) як невід'ємною частиною процесу та правом України визначати своє майбутнє і зовнішню політику без стороннього втручання. А у 2022 році 30 вересня після підписання путіним «указів про приєднання» окупованих територій Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей Володимир Зеленський оголосив, що Україна підписує заявку на прискорений вступ до НАТО [7]. 9 листопада 2022 року Спільне звернення Президента, Голови Верховної Ради, Прем'єр-міністра нашої держави було опубліковане на сайті Президента України [8]. Реакція на ці дії нашої влади з боку західних партнерів виявилась специфічною. У НАТО відреагували на рішення України стримано. Тодішній Генеральний секретар НАТО Йенс Столтенберг підкреслив, що "НАТО не є стороною конфлікту", а втім продовжить збройну й дипломатичну підтримку України. У Білому домі зауважили, що питання розгляду української заявки "не на часі". А у кремлі українську заявку до Альянсу також не залишили без уваги, повідомивши, що "саме орієнтація на НАТО та підтвердження майбутнього членства України в НАТО стали однією з причин "спеціальної військової операції" [9].

Такий нелінійний перебіг зазначених ті інших загальновідомих подій минулого і сьогодення, прийняття законодавчих і нормативно-правових актів, неоднозначні погляди на ці процеси науковців і політиків, на шляху до євроінтеграційної імплементації України, безсумнівно на впровадження стандартів НАТО та їх імплементацію у сектор безпеки й оборони України в умовах збройної агресії.

Передусім зазначимо, що стандарт НАТО, він же «Угода зі стандартизації» (англ. Standardization Agreement; STANAG) це міжнародний договір, який регламентує загальні правила, визначає спільний порядок дій, закріплює єдину термінологію і встановлює умови уніфікації технічних процесів, а також озброєння та військової техніки, іншої матеріальної частини збройних сил Альянсу та країн-партнерів. Стандарти НАТО об'єднані в складну і взаємопов'язану ієрархію керівних документів Альянсу [10]. Їх умовно можна розділити на адміністративні, оперативні та матеріально-технічні[1]:

Адміністративні стандарти визначають процеси управління та обміну інформацією, порядок роботи з документацією. Оперативні стандарти спрямовані на оперативне планування застосування військ. Матеріально-технічні стандарти визначають єдині вимоги до озброєння і військової техніки союзників, управління життєвим циклом, а також кодифікації предметів забезпечення. Окрім Угод про стандартизацію (STANAG) останнім часом в НАТО набуває поширення практика розробки стандартизованих рекомендацій, перевагою яких є відсутність потреби у ратифікації. Вищим органом НАТО, який визначає політику в галузі озброєння, у тому числі в питаннях стандартизації, є Конференція національних директорів з озброєння (англ. Conference of National Armaments Directors — CNAD). Під її егідою розгорнута широка структура робочих груп і підгруп, різних комітетів, на постійній основі, з урахуванням отриманого Альянсом досвіду, що аналізують, уточнюють і розробляють стандарти НАТО. Безпосередньо узгодженням стандартів, обігом документів займається Офіс стандартизації НАТО.

Українська сторона, разом з іншими країнами партнерами, також бере участь в роботі Конференції національних директорів з озброєння. Також слід зазначити, що кожна країна-член НАТО має і свою власну національну систему стандартизації. У середині кожної країни є свої національні стандарти, і всі вони різні. Так, наприклад, США, Велика Британія, інші країни, військові операції планують за своїми оперативним стандартам. Але при діях у складі контингенту НАТО вони керуються загальними стандартами. Саме тому питання взаємо сумісності є дуже важливими.

Оскільки у плані нашого заходу передбачено дослідження імплементації стандартів НАТО у сектор безпеки й оборони України в умовах збройної агресії, враховуючи доцільність уникнення розголошення певної інформації, яка може нашкодити бойовим діям, то доречно буде навести тільки певний вибірковий перелік угод STANAG, а саме:

STANAG 1008: (публікація 9, 24 серпня 2004 р.) стандартні характеристики для судових електроенергетичних систем на військових кораблях НАТО;

STANAG 1034: (публікація 17, 24 травня 2005 р.) стандартизація для корабельної артилерії;

STANAG 1052: (публікація 32, 12 липня 2006 р.) щодо підводних човнів і протичовнової дії;

STANAG 1059: Список кодів НАТО для країн;

STANAG 2116: Коди НАТО для класів військовослужбовців;

STANAG 2138: (4-та редакція від травня 1996 р.) щодо уніформи й особистого обладнання військових;

STANAG 2222: використовується у вишколів капеланів НАТО;

STANAG 2345: (3-тя редакція від 13 лютого 2003 р.) стандарти оцінки й контролю опромінення персоналу радіочастотними полями — 3 кГц до 300 ГГц;

STANAG 2546: спільна об'єднана доктрина з медичної евакуації. Адаптована та затверджена як військовий стандарт ЗСУ для застосування у спільних операціях з країнами-членами НАТО. Визначає основні поняття щодо процедур медичної евакуації та їх види в країнах-членах НАТО;

STANAG 4569: Методи оцінки рівнів захисту бойових броньованих машин легкої категорії від ураження боєприпасами кінетичної дії, осколками та ударною хвилею осколково-фугасних снарядів польової артилерії, мінами, саморобними вибуховими пристроями, кумулятивними снарядами; Визначає, зокрема, рівні захисту екіпажів бойових броньованих машин легкої категорії (за масою) від ураження різними видами боєприпасів;

STANAG 4586: Стандартний інтерфейс системи управління безпілотників;

STANAG 4609: щодо сумісності методів поширення цифрових рухомих зображень (англ. NATO digital motion imagery standard);

STANAG 4628: (16 березня 2011 р.) щодо протоколів зв'язку для військового застосування;

STANAG 4670: (АТР 3.3.7) визначено критерії класифікації безпілотних авіаційних комплексів (БпАК) та, відповідно, поділ на три класи;

STANREC 4811: Виявлення безпілотних авіаційних систем (UAS) та уникнення зіткнення з ними.

Наведені тільки окремі стандарти НАТО, які свідчать про деталізацію цих аспектів, що у взаємозв'язку із іншими є важливими для ведення бойових дій у сучасних умовах є важливими [11].

Подальший перехід України на такі стандарти потребує значних зусиль але є необхідною умовою забезпечення суверенітету нашої держави [12].

Організаторами цього науково-практичного круглого столу включили в предмет розгляду й таку категорію як ACQUIS. Тому обійти увагою і цю складову предмету дослідження з огляду бачення автором проблем дослідження недоцільно. Ця категорія як похідна від французького в українському звучанні - *акі комюотер і означає* надбання спільноти. Не вдаючись у оригінальне походження цього терміну наголосимо, що за змістом воно стосується більше системи ЄС чим Євроатлантичного Союзу [13].

Складовими Acqui вважаються елементи по-перше - законодавчої частини, що включає правові акти, прийняті Європейським Парламентом, Радою

Європейського Союзу, по друге юридичну практику, що містить судові рішення Європейського Суду, які тлумачать та застосовують законодавство Європейського Союзу. Ці рішення встановлюють прецеденти, які мають силу на всій території Європейського Союзу. І по третє це міжнародні договори по суті, як вважається фахівцями, це сукупність стандартів що формує певну основу, ментальність сучасної європейської спільноти [14].

Для України *Acquis communautaire* має велике значення оскільки у рамках асоціації з ЄС Україна зобов'язана дотримуватися і впроваджувати *Acquis communautaire*. Це означає, що Україна з часом має прийняти та виконати всю законодавчу базу Європейського Союзу. Важливо й те, що термін *acquis* також використовувався для правової системи, прийнятої відповідно до Шенгенської угоди до її інтеграції в правопорядок. *Acquis* Ради Європи у сфері встановлення стандартів у сферах демократії, верховенства права та основних прав і свобод людини слід розглядати як певні віхи на шляху до європейського політичного проєкту, а Європейський суд з прав людини слід визнати головним судовим стовпом майбутньої архітектури і в Україні..

Разом з тим європейська історія із часів середньовіччя, відом тим, що війни на релігійній ті інших основах були звичним явищем. Вестфальський мир 1648 року заклав основи сучасного світового порядку і сучасної Європи — поділу світу на національні держави і появу пов'язаних з цим принципів міжнародного права. В міжнародній політиці з'явилося поняття Вестфальська система, яка забезпечувала суверенітет держави на своїй території [15]. Певне з тих часів і розпочала форсуватись європейська ментальність, яка в подальшому ще пройшла чимало війн світового масштабу.

Враховуючи всі зазначені обставини, що пов'язані з *Acquis communautaire* автор вважає за доцільне, висловити і власне бачення європейської ментальності, виходячи із досвіду перебування у європейських країнах, і звернути увагу не стільки на зазначені класичні нормативно-правові складові цієї категорії (для цього дозволеного об'єму тез ніяк би не було б достатньо для висвітлення проблеми), а поділитись думками щодо особливостей ментальності самих європейців як певної спільноти. Так, на погляд автора, для європейця реальним пріоритетом є засадничий принцип – людина і її життя є більшою цінністю чим інтереси держави, її безпека і більше того протистояння ворожій агресії. Така авторська думка підтверджується й результатами соціологічного дослідження в умовах протистояння російській агресії України, як прикладу сьогоденних реалій у низці країн Європи [16].

Отже євроатлантична інтеграція України в умовах збройної агресії, імплементація стандартів НАТО та *acquis* ЄС у сектор безпеки й оборони України в зазначених умовах є важливою, але далеко не простою проблемою, вирішення якої потребує немалих зусиль.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в

- Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) [1 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n6>]
2. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
 3. Конституція України. Науково-практичний коментар / [редкол. : Р.О. Стефанчук (співголова), О.В. Петришин (співголова), Ю.Г. Барабаш та ін. вступ. сл. В. Зеленського]. За заг. ред. Р.О. Стефанчука, О.В. Петришина. Нац. акад. прав. Наук України; Конст. Суд України Харків :Право, 2024. 1176 с.
 4. План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) УХВАЛЕНО на зустрічі глав країн членів Північноатлантичної Ради у Вашингтоні від 24 квітня 1999 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009#Text]..
 5. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору <https://zakon.rada.gov.ua/>
 6. Указ Президента України від 22 червня 2004 року N 670/200 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 червня 2004 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/670/2004#Text>
 7. Ми робимо свій визначальний крок, підписуючи заявку України на вступ у пришивдшеному порядку до НАТО – звернення Президента Володимира Зеленського <https://www.president.gov.ua/news/mi-robimo-svij-viznachalnij-krok-pidpisuyuchi-zaavku-ukrayi-78173>
 8. Спільне звернення Президента України Володимира Зеленського, Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука, Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала до Організації Північноатлантичного договору <storage/01/16/49/930828c389f438917f22e>
 9. Країна та армія "натівського" стандарту": 5 питань про заявку України на вступ до НАТО <https://suspilne.media/293800-kraina-ta-armia-nativskogo-standartu-5-pitan-pro-zaavku-ukraini-na-vstup-do-nato/>
 10. Матеріали Центру дослідження армії, конверсії і роззброєння] що мають утворювати систему систем стандартів <http://cacds.org.ua/ru/bulletin/645>.
 11. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%>
 12. Перехід України на стандарти НАТО: що це означає для нашої армії та країни загалом <https://kp.ua/ua/politics/a688241-perekhid-ukrajini-na-standarti-nato-shcho-tse-oznachaje-dlja-nashoji-armiji-ta-krajini-zahalom>
 13. https://uk.wikipedia.org/wiki/Acquis_communautaire#%D0%9E%D0%B3
 14. ЩО TAKE ACQUIS COMMUNAUTAIRE <https://reporter.zp.ua/shho-take-acquis-communautaire.html>
 15. Вестфальський мир <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93>
 16. Готовність воювати: в яких країнах люди готові захищати свою країну <https://society.comments.ua/ua/news/developments/gotovnist-voyuvati-v-yakih-krainah-lyudi-gotovi-zahischati-svoyu-krainu-730617.html>